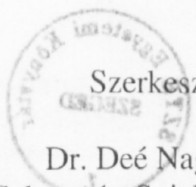

B 190596

Teleki Téka Alapítvány
Basel-Marosvásárhely

**EMLÉKKÖNYV
A TELEKI TÉKA
ALAPÍTÁSÁNAK 200. ÉVFORDULÓJÁRA
1802–2002**

Szerkesztette:
Dr. Deé Nagy Anikó
Sebestyén-Spielmann Mihály
Vakarcs Szilárd

B 190596

Mentor Kiadó,
Marosvásárhely 2002

A színes fotókat id. Bach Lóránd és Tamás András,
a fekete-fehér fotókat Jakab Tibor készítette.

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000952316

B 190596

TARTALOM

TONK SÁNDOR: Vita sine literis mors est. Gondolatok a marosvásárhelyi Teleki Téka megnyitásának 200. évfordulóján	7
--	---

ADATOK A TELEKI KÖNYVTÁR TÖRTÉNETÉHEZ

SIPOS GÁBOR: A Teleki Téka és a Református Főkonzisztórium	17
SOMKUTI GABRIELLA. Orbán Balázs és a Teleki Téka	34
BENKŐ SAMU: Hitbizománytól államosításig	58
CSONTOS MÁRIA: Levelek a Teleki Téka történetéből. Gulyás Károly, a Teleki Téka őre	89
DEÉ NAGY ANIKÓ: A marosvásárhelyi Teleki Téka a második világháború után	144

AZ ALAPÍTÓ – TELEKI SÁMUEL

SZABÓ MIKLÓS: A könyvtáralapító Teleki Sámuel és Sáromberke népe	189
†TÓTH ISTVÁN: A váradi katolikus felvilágosodás és egy Teleki Sámuelhez írt pásztoridill	198
FERENC POSTMA: Unbekannte Briefe von Samuel Teleki in Holland	215
DEMÉNY LAJOS: Teleki Sámuel, a bukaresti Református Egyházközség és magyar oktatás támogatója	231

A TELEKI-BOLYAI KÖNYVTÁR GYŰJTEMÉNYEI

AMBRUS HEDVIC MÁRIA: A Teleki Téka 1559–1710 között nyomatott magyar nyelvű könyvei	243
CARMEN MUNTEANU: Reflectarea cărții vechi românești în Catalogul Bibliotecii Teleki	251
MESAROS OVIDIA: Cărți în limba franceză studiate la Sala de lectură a Bibliotecii Teleki în prima jumătate a secolului al 19-lea	264
SEBESTYÉN–SPIELMANN MIHÁLY: A sárospataki (-gyulafehérvári) Református Kollégium Marosvásárhelyen őrzött könyvei	272
ZSIGMOND IRMA: Bécsi könyvkötők munkái Teleki Sámuel könyvtárában	290
KIMPIÁN ANNAMÁRIA: A Teleki Tékát díszítő szobrok	302

KÖNYV-, KÖNYVTÁR-, NYOMDATÖRTÉNET

ROZSONDAI MARIANNE: A magyar kötéstörténeti kutatások újabb eredményei ...	317
MUCKENHAUPT ERZSÉBET: A csíksomlyói könyvkötő műhely első korszaka ...	341
MONOK ISTVÁN: Szenci Kertész Ábrahám kereskedői könyvkészlete halálakor ...	360

V. ECSEDY JUDIT: Egy erdélyi könyvnyomtató műhely 1667-ben. Szenci Kertész Ábrahám tipográfiája hagyatéki leltára tükrében	380
EVA MÁRZA: Catalogul Bibliotecii lui Bethlen Kata: varianta de la Alba Iulia ...	401
FÖLDESI FERENC: Egy ex-jezsuita esete a cenzúrával	423
GRIGORE PLOEȘTEANU: Receptarea <i>Istoriei Imperiului Otoman</i> de Dimitrie Cantemir la maghiari	433
IACOB MÁRZA: Cărți de la polihistorul Vasilie Popp. Un document din 1842 ...	444
W. SALGÓ ÁGNES: Epizódok Apponyi Sándor Hungarica-gyűjteményének történetéből	450

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET

VAKARCS SZILÁRD: Martin Luther és az aiszóposzi fabulák	467
M. VÁSÁRHELYI JUDIT: Bujdosás és számkivetettség Szenci Molnár Albert életében	484
BALÁZS MIHÁLY: Toroczkai Máté Marosvásárhelyen. Adalék az unitárius Vásárhely történetéhez	493
FONT ZSUZSA – KESERŰ BÁLINT: Az erdélyi orvoslás múltjából. Pókai Benjámín patikusnak tanul (1726–1733)	508
GÖMÖRI GYÖRGY: Kaposi Juhász Sámuel angliai utazása és későbbi tanári működése	523
EGYED ÉMESE: Fekete János utópiái. Egy 18. századi költő kapcsolatcultúrája ..	530
KOVÁCS KISS GYÖNGY: Könyvek és borok. Demény György nagyenyedi hagyatékleltára 1823-ból	545
FÜLÖP GÉZA: Digitalizálás a könyvtárban	564
IDEGENNYELVŰ ÖSSZEFOGLALÓK (ABSTRACTS)	573
A TELEKI TÉKA VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIÁJA Könyvek, tanulmányok, újságcikkek Összeállította Deé Nagy Anikó és Vakarcs Szilárd	595
Rövidítések jegyzéke	621

Monok István

SZENCI KERTÉSZ ÁBRAHÁM KERESKEDŐI KÖNYVKÉSZLETE HALÁLAKOR

A magyarországi könyvkereskedelem korai újkori történetének eddigi rövid összefoglalásai alap kutatások hiányában jobbra a 19. században és a 20. század első felében feltárt és bemutatott anyagot ismételték.¹ A magyar szakirodalom nem látszik tudomást venni a 20. század hatvanas éveitől kezdve sorra megjelenő szlovák tanulmányokról sem, amelyek közül több alapos levéltári forráskutatáson alapszik.² 1980-tól kezdődően a szegedi olvasmánytörténeti forrásfeltárás során örvendetesen sok olyan forrás is előkerült, amely könyvkötők; könyvkereskedők árukészletét rögzíti.³ Végül az évezred végére elkészült Pavercsik Ilona összefoglaló munkája – eddigi saját levél- és könyvtári kutatásainak mérföldköve –, amely már magába építi mindazt a dokumentumanyagot, amelyet a magyarországi, erdélyi és a szlovákiai könyvtörténeti kutatások a felszínre hoztak.⁴ Szenci Kertész Ábrahám közelmúltban felfedezett hagyatéki leltára⁵

1. Kókay György: *A könyvkereskedelem Magyarországon*. Bp., Balassi Kiadó, 1997. 149–151. lapokon rövid bibliográfiai összefoglalást ad ezekről a munkákról, illetve szövegközlésekről. A nagyobb összefoglalások, amelyeket általában ismételnek: Teutsch, Friedrich: *Zur Geschichte des deutschen Buchhandels in Siebenbürgen*. Archiv für Geschichte des deutschen Buchhandels. (Leipzig) 1879. Bd. 4. 13–28., 1881. Bd. 6. 7–71., 1892. Bd. 15. 103–118. (reprint: Kraus, 1977); Gárdonyi Albert: *Magyarországi könyvnyomdászat és könyvkereskedelem a 18. században*. Bp., 1917. (Könyvtári Füzetek 2. szám); Gulyás : A Pál: *A könyv sorsa Magyarországon I–III. kötet*. Bp., OSZK, 1961; Fitz József: *A magyarországi nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem története. II. A reformáció korában*. Bp., 1967.
2. *A Knížničný zborník* és a *Kníha* hasábjain jelentek meg elsősorban ezek az írások, közülük is kiemelkednek Jozef Repčák tanulmányai (Bártfáról, Lőcséről és Eperjesről).
3. Az egyes esetekről lásd alább.
4. Pavercsik Ilona: *A magyarországi könyvkereskedelem története a kezdetektől a 19. Század elejéig. Állapotrajz és fejlődéstörténet*. Bp., 2000, Kézirat (a továbbiakban: PAVERC-SIK 2000.)
5. Nagyszeben, Állami Levéltár (Direcția Generală a Arhivelor Statului, Filiala Arhivelor Statului Sibiu) Colecție de Acte Fasciculare F. Nr. 16. A szöveg közlését lásd e kötet következő tanulmányát.

alkalmat ad arra is, hogy összehasonlítsuk az ismert kereskedői raktárak készletét, illetve jellemezzük a Szenci Kertész által forgalomba hozott könyvanyagot.

Ebben a hagyatéki inventáriumban a könyveket négy csoportba írták össze: az új, bekötött könyvek,⁶ a régebbi könyvanyag,⁷ a krúdában maradt könyvek,⁸ és végül a nyomdában talált, nem befejezett nyomtatású könyvek.⁹ Rövid táblázatban:¹⁰

kiadási hely	új könyvek	cruda	nyomdában	régi könyvek	összesen
Nem azonosítható tartalmú	1				1
Nem azonosítható kiadvány	5	4			9
Nagyszeben	8	7	3		18
Nagyvárad	30	20			50
Kolozsvár	1				1
Gyulafehérvár	2				2
Brassó	1				1
Sárospatak	4				4
Kassa	2	1			3
Lócse	1				1
Utrecht	1				1
Amsterdam	1				1
összesen	57	32	3	333	425

Az új könyveket 57 tételben sorolták fel. A crudában maradt tételek száma 32. Egy kiadványról nem tudjuk megállapítani, hogy milyen tartalmú („Impressa”,

6. Consignatio Der Neyen eingebundenen Bücher welche in H. Abraham Szentzj theilung aufs 2theil dessen Haeredibus sein gefallen.

7. Alte Bücher.

8. In Cruda Materia.

9. Az Prelum alatt felben maradt könyv 3. vagyon.

10. A rövid statisztikai táblázatban mindig saját kiadványként szerepeltetjük azokat, ahol elvileg elképzelhető más is, de Szenci Kertész is kiadta.

12 darab). Valamennyi többi kiadványról többet tudunk mondani. Általánosságban feltűnő, hogy a régi könyvek csoportján kívül szinte kizárólag saját kiadvány szerepel. A más nyomdákban nála lévő példányok azonban tovább gondolandó következtetésekre adnak alkalmat.

Olyan kiadvány, amelyet csak Lőcsén tudtunk azonosítani, egy alkalommal szerepel: *Myrothecium Spirituale*. Veresegyházi Szentyel János „lelki patikája” teljesen természetesen módon kerülhetett a református, és az erdélyi magyarok közt kereskedő Szenci Kertész kínálatába.¹¹ Ha azonban megpróbálkozunk Lorenz Brewer és Szenci Kertész kiadványszerkezetének összehasonlításával, akkor sok hasonlóságot találhatunk. A Szenci Kertész-féle hagyatéki leltárban röviden az összeírók által egy-egy szóval megemlített könyvek azonosítása azért lehetséges a tanulmány függelékében megtalálható dokumentum szerint, mert az egyes címeket saját kiadványnak feltételeztük. A magyar, latin, német katekizmusok, evangéliumi kivonatok, imádságos könyvek, zsolnárok azonosítását ugyanígy elvégezhetjük volna a Brewer-nyomda termékeiből (és még a vallási összetétel sem okozott volna különösebb gondot).¹² Tovább lépve hasonló a helyzet az iskolai tankönyvekkel is: Vergilius, Cato, Cicero, Esopus, Comenius munkái, a grammatikák ugyancsak azonosíthatók Brewer kiadványaival is. Ezek az egyezőségek természetesen mondhatók, de ugyanez a jelenség figyelhető meg a magyarra fordított teológiai munkák esetében is,¹³ vagy éppen Balassi kiadványtörténetében.¹⁴ Ezzel a bevezetéssel azt akarom érzékeltetni, hogy ha Szenci Kertész ennyire nem forgalmazta más kiadók új könyveit, elvileg felvethető Veresegyházi Szentyel János fordításának általa történt kiadása is. A hagyatékban új könyvek között szereplő *Historiae Trojanae* részben ellentmond ennek a logikának: ha feltételezzük, hogy ez a tétel takarhat magyar kiadványt is, akkor lehet a kolozsvári 1651-es kiadás¹⁵, de ugyanígy feltehetjük a – valójában régebbi – Brewer-féle kiadást¹⁶, vagy folytatva a megkezdett gondolatsort a Szenci Kertész Ábrahám még feltételezhető kiadványairól, ezt a címet is a keresendők

11. *Régi magyarországi nyomtatványok*. Harmadik kötet. – *Res litteraria Hungariae vetus operum impressorum*. Tomus tertius 1636–1655. Heltai János, Holl Béla, Pavercsik Ilona és P. Vásárhelyi Judit munkája, Dörnyei Sándor, V. Ecsedy Judit és Käfer István együttműködésével. Szerk.: Heltai János. Bp., 2000, Akadémiai Kiadó. RMNy 2231.

12. Már csak azért sem, mert a korszak kiadványaiban ez a szempont – a 20. századból nézve – sem érvényesült következetesen. Vö. Pavercsik Ilona: *Evangélikus, református vagy protestáns?* In: *Fejezetek 17. századi nyomdászatunkból*. Szerk.: P. Vásárhelyi Judit. Bp., OSZK–Osiris, 2001 (Libri de libris) 95–115.

13. Vö. Például Medgyesi Pál kiadványaival. [(RMNy 1639 (Brewer), 1735 (Brewer), 1817 (Klősz), 1895 (Brewer), 2.042 (Szenci Kertész)]

14. RMNy 1.933 (Brewer), 2451 és 2.619 (Szenci Kertész)

15. RMNy 2.370

16. RMNy 1.503

sorába iktathatjuk. Tervezett és nyomdák közt összehangolt tankönyv-, illetve szórakoztatóolvasmány-kiadásról nem tud a szakirodalom. Legújabbán Viskolcz Noémi bizonyította meggyőzően, hogy Johann Heinrich Bisterfeld Gyulafehérvárról kísérletet tehetett a fejedelmi nyomda és a nagyváradi műhely kiadási politikájának összehangolására.¹⁷ Az sem elképzelhetetlen, hogy Sárospatakon is meghallgatták véleményét. Ettől függetlenül, a Szenci Kertész hagyatékban talált és általunk pataki, brassói, kolozsvári, lőcsei vagy gyulafehérvári kiadványként azonosított tételt maga a nagyváradi, majd nagyszebeni nyomdász is kiadhatta. Hasonló gondolatokat ébreszt bennünk, ha megtekintjük azokat a tételeket, amelyeket nem sikerült azonosítani.

Erstlig ein Ney eingebundene theutsch Biblia	Nro. 16. a(estimiert) fl. 6
Mehr Lateinisch Abc. Buecher	Nro. 42. a(estimiert) fl. – 10
Mehr Teutsch Abc bücher	Nro. 72. a(estimiert) fl. – 10
Mehr Dupelt Lateinisch Abc buch	Nro. 1. a(estimiert) fl. – 15
Mehr Corderi colloquia	Nro. 10. a(estimiert) fl. – 24.
Comaromi Opera Nro. 58. Ein Exemplar pro fl. 1,40	
Cantionalium. Ein bund.	
Ein Bund Exemplar de conservacione bona valetudine	
Comaromi Predigen sieben groß Bündel.	

Nyomdában volt:

Brassai Donat ket arcus beniomtatva, volt vagy hat írásra telnek. Lenne összesen ez is Nro 500.

Kota nélkül valo soltar, de ebben csak ez első arcusra szedett ki, egy Arcust sem niomtak benne, kezdetben van.

„Ein Ney eingebundene theutsch Biblia”, amelyből 16 darab volt a raktárban nem ismert erdélyi kiadványként. A leírás nem enged semmi feltételezést. Nem valószínű, hogy Szenci Kertész német Bibliát, vagy bibliai részt adott volna ki, német területről pedig sokat behozhatott. A latin és a német ábécéskönyvek biztosan kelendők voltak, nem is nagy munka a kiadásuk. A Brewer-nyomda latin–magyar ábécét adott ugyan ki,¹⁸ de elképzelhetetlen, hogy erről lenne szó. Még akkor is elképzelhetetlen, ha a „Dupelt” szót ‘doppelt’-ként értelmezzük, és lehet egy kétnyelvű kiadvány (47 évig ugyanis nem maradhatnak meg az ilyen könyvek ennyi példányban). A már hivatkozott tanulmányban Viskolcz Noémi levéltári források alapján feltételez egy *Alphabetarium* című gyula-

17. Viskolcz Noémi: *Johann Heinrich Bisterfeld és a gyulafehérvári tankönyvkiadás a XVII. században*. In.: *Magyar Könyvszemle*, 2002/2. (a továbbiakban: VISKOLCZ 2002)

18. Pécseli Király Imre, 1630, RMNy 1484.

fehérvári nyomtatványt Bisterfeld tankönyvkiadási programjában. Ez az adat megerősít bennünket abban, hogy létezett egy összehangolt kiadási és terjesztési munka a jelesebb református tanárok és kiadók között. Ugyancsak ebben a programban szerepel Maturinus Corderius *Colloquiorum centuria* című könyvének kiadása is. A két levéltári forrás – a Bisterfeldnek készült feljegyzések és Szenci Kertész hagyatéki összeírása – tanúsítja ennek a könyvnek a létezését.¹⁹

Tovább lépve a nem ismert kiadványok feletti elmélkedésben rátérhetünk Komáromi Csipkés György műveire. Az azonosított tételeken kívül szerepel az *Opera* megjelölés, amely Csipkés bármelyik könyve lehet. Nem feltehető, hogy Szenci Kertész, vagy valaki más *Opera omnia* kiadást tervezett volna Komáromi Csipkésnek. A „beszédék hét árkusban kötetlenül” is több féle kiadvány lehet. A „groß” megjelölés ugyan sugallhatná az 1666-ban Szebenben Szenci Kertész által kiadott *Igaz hit* című prédikációs könyvét,²⁰ de kötetlen állapotban bármit lehet „nagy” kötegekben tartani.

„Cantionalium” címmel megjelölt kiadványt nem lehet azonosítani, mivel pontosan ilyen címmel nem ismerünk korabeli nyomtatványt. Ha tartalmi megjelölés a latin cím, akkor pedig számtalan példa kiemelhető a bibliográfiákból. Ezzel szemben a „de conservanda bona valetudine” állíthatóan új RMNy tétel. A salernói orvosi iskola elterjedt gyógyászati tanácsait Magyarországon is jól ismerték. Magyar fordítója Felvinczi György volt a 17. század végén,²¹ de a most közreadott dokumentumok szerint létezett korábbi – latin vagy magyar – hazai editió is.

A nyomdában talált könyvek közül az Erasmus mű megjelent egy év múlva, de a „Brassai Donat” ismeretlen. Aelius Donatus műve egy kiadását Szabó Károly felvette ugyan irodalmi hivatkozásból (Kemény József) a Szenci Kertész műhely kiadványai közé,²² de példánya nem ismert. Fordítója sem, akihez most talán közelebb léphetünk: valaki, aki brassói származású volt. A kotta nélküli zsolttáros könyv lehetett Szenci Kertésznek egy töredék alapján azonosított – és feltételezett, nagyváradi, 1642-ben megjelent²³ – kiadványának újra elhatározott kiadása.

A Szenci Kertész raktárában az „Alte Bücher”-ként összeírt rész alapján igazat kell adnunk az összeíróknak: valóban régi kiadványokról van szó. Lehet, hogy Szenci Kertész ezeket nem tudta már eladni, de feltehető az is, hogy saját könyveit írták így össze. Ez utóbbi feltevésnek ellentmond ugyan a 25, 23,

19. Vö. VISKOLCZ 2002.

20. 800 oldal, RMK I 1042

21. Lócse, 1694 (RMK I 1459) az *Új Magyar Irodalmi Lexikon*. 2. kiad. Bp., 2000, Akadémiai Kiadó, 627. (Varga Imre) újra említ ugyan egy Kolozsvár, 1693 kiadást, de már Szabó Károly is cáfolta ezt a Toldy Ferentől származó feltevést.

22. Szeben, 1663: RMK I 1005

23. RMNy 1981

illetve 226 történeti traktátus, de a korabeli összeírói gyakorlatot ismerve állíthatjuk, hogy nem kizárható a leltározók hanyagsága sem. Megunták a sok könyvcím leírását, és csak összegezve jelezték a tételek számát. Semmiképpen sem példányszámra utal az összeírás ezeknek a könyveknek az esetében.

Ha ezek voltak Szenci Kertész Ábrahám olvasmányai, akkor egy jól felkészült lelkészhez hasonlíthatjuk, akinek a magán érdeklődése még a történelemre is kiterjedt. Alapvetően a református teológia 17. századi klasszikusai szerepelnek összefoglaló munkáikkal, de nem ritkák a 16. századi reformátorok egyes műveinek kiadásai sem. Ezek között gyakrabban akadt evangélikus is (Luther, Flacius Illyricus, Melanchthon), de többségben vannak a református egyházszervezők és hitvitázók művei. Magyar ezek között csak egy Biblia²⁴ volt, Keresztúri Pál valamelyik munkája és még két tétel: „*Helvetica fides Ungarica*” és „*Fides Christiana Hungarica*” címmel.²⁵

A különböző időből fennmaradt könyvkereskedői raktár összeírások összehasonlításának nincsen kidolgozott módszertana. Ritkák is az ilyen összeírások. Magyarországról mostani ismereteink szerint csupán hét ilyen tudunk említeni a 18. század elejéig. Dionysius Cramer boroszlói vándorkereskedő 1579-ben halt meg Kőrmöcbányán,²⁶ hagyatékát ott írták össze. A XVI. század legjelentősebb ismert könyvkereskedője Johann Gallen volt, aki 1583-ban halt meg Kassán,²⁷ raktárkészletét itt vették számba.

Pavercsik Ilona összefoglaló tanulmányában kiemeli azt a jelenséget, hogy 1630-tól Magyarországon nincs olyan személy, akit foglalkozásszerűen könyvkereskedőnek (bibliopola) mondhatnánk,²⁸ ezt a tevékenységet nyomdászok, illetve könyvkötők végezték a továbbiakban. Ezek közül egyetlen nyomdász-ke-

24. Nem azonosítható.

25. Nem sikerült azonosítani.

26. *Intézményi- és magángyűjtemények Magyarországon 1551–1750. Könyvjegyzékek bibliográfiája.* Összeáll., Viliam Čičaj, Monok István Zvara Edina. Szerk. Monok István. Szeged, 2001. (Könyvtártörténeti Füzetek IX.) (a továbbiakban: KtF IX.) 101.; *Magyarországi magánkönyvtárak III. Besztercebánya, Kőrmöcbánya, Selmecebánya.* Sajtó alá rendezte Viliam Čičaj, Monok István, Viskolcz Noémi.). Szeged, 2002 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 13/3.) (a továbbiakban: ADATTÁR 13/3.); Čičaj, Viliam: Bányavárosi könyvkultúra a XVI–XVIII. században. (Besztercebánya, Kőrmöcbánya, Selmecebánya). Szeged, 1993. (Olvasmánytörténeti Dolgozatok IV.) (a továbbiakban: ČIČAJ 1993.) 63.; PAVERCSIK 2000. 18.

27. Ifj. Kemény Lajos: *Gallén János kassai könyvkereskedő hagyatéka 1583-ból.* In.: Magyar Könyvszemle, 1887. 136–138.; Uő.: *Egy XVI. századbeli könyvkereskedő raktára.* Magyar Könyvszemle, 1895. 310–320.; *Magyarországi magánkönyvtárak I. 1533–1657.* Sajtó alá rend. Varga András. Munkatárs: Monok István. Utószó: Monok István, Varga András. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 13.) Bp.–Szeged, 1986. (a továbbiakban: ADATTÁR 13.) 22–35.; PAVERCSIK 2000. 26–28.

28. PAVERCSIK 2000. 34.

reskedőt tudunk árukészletével is jellemezni,²⁹ Szenci Kertész Ábrahámot, a könyvkötők közül pedig Andreas Löffelt Sopronból³⁰ (1649), egy bizonyos Zachariast Kőszegről³¹ (1653), Elisabetha Oberlandot Besztercebányáról³² (1666), Georg Steinhübelt Lőcséről³³ (1699), Zacharias Michlet Sopronból³⁴ (1704) és Caspar Wisztet Kassáról³⁵ (1714). Christoph Voigt ugyan bérbe vette a nagyszzebeni nyomdát, és kereskedői tevékenységet is folytatott, de az ellene pietizmus vádjával lefolytatott per anyagában csak a saját könyveinek vizsgálata maradt fenn 1714-ből (alkalmasint természetesen ezekkel a tételekkel kereskedett is).³⁶ A jegyzéket csak átvitven tekinthetjük tehát a kereskedőkészlet összeírásának.

Az összehasonlítás lehetséges szempontjai között itt a naprakészséget emeljük ki. A 16. századi két összeírás a nyugat-európai kiadványok tekintetében

29. Ettől függetlenül számos olyan könyvkereskedőről tudunk, akiről csaknem jegyzék-szerű adatok maradtak ránk, vagy az elbeszélő források említik őket.
30. *Lesestoffe in Westungarn I. Sopron (Ödenburg) 1535–1721.* Hrsg. von Tibor Grüll, Katalin Keveházi, József László Kovács, István Monok, Péter Ötvös, Katalin G. Szende. Red. von István Monok, Péter Ötvös, Harald Prickler. Szeged, 1994. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 18/1.– Burgenländische Forschungen. Sonderband XIV.) (a továbbiakban: ADATTÁR 18/1.) 140–147.
31. *Lesestoffe in Westungarn II. Kőszeg (Güns), Rust (Ruszt), Eisenstadt (Kismarton), Forchtenstein (Fraknó) 1535–1740.* Hrsg. von Tibor Grüll, Katalin Keveházi, Károly Kokas, István Monok, Péter Ötvös, Harald Prickler. Red. von István Monok, Péter Ötvös. Szeged, 1996. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 18/2.– Burgenländische Forschungen. Sonderband XV.) (a továbbiakban: ADATTÁR 18/2.) 55–56.
32. KtF IX. 25.; ADATTÁR 13/3.
33. Pavercsik Ilona: Georg Steinhübel lőcsei könyvkereskedő hagyatéki leltára. Adatok egy felvidéki város polgárságának könyvkultúrájához. Magyar Könyvszemle, 1982. 254–266.; Magyarországi magánkönyvtárak II. 1588–1721. Sajtó alá rend. Farkas Gábor, Varga András, Katona Tünde, Latzkovits Miklós. Szerk. Monok István. Szeged, 1992. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 13/2.) (a továbbiakban: ADATTÁR 13/2.) 287–293.; PAVERCSIK 2000. 49–50.
34. ADATTÁR 18/1. 384–389.
35. Kemény Lajos. Egy XVIII. századbeli könyvraktár. Magyar Könyvszemle, 1912. 158–161.; Kassa város olvasmányai 1562–1731. Sajtó alá rend. Gácsi Hedvig, Farkas Gábor, Keveházi Katalin, Lázár István Dávid, Monok István, Németh Noémi. Szerk. Monok István. Szeged, 1990. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 15.) 76–79.
36. Teutsch i. m. 1892. 104–106. (lásd az 1. jegyzetet); Magángyűjtemények Magyarországon 1551–1721. Könyvjegyzékek bibliográfiája. Összeáll. Font Zsuzsanna, Herner János, Kokas Károly, Monok István. Szerk. Monok István. Szeged, 1981. (Könyvtártörténeti Füzetek. I.) 171.; PAVERCSIK 2000. 59–60.; *Lesestoffe der siebenbürgen Sachsen. 1535–1750.* Hrsg. von István Monok, Péter Ötvös, Attila Verók. Red. von István Monok, Péter Ötvös. Szeged, 2002. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 16/4.)

éppúgy naprakészséget mutat, mint a hazai könyvek esetében. Ez utóbbiak érthető módon a készletnek csak nagyon kis hányadát képezték. Ez a naprakészség már nincsen meg Andreas Löffel hagyatékában, viszont a magyarországi kurrens könyvtermés kiemelt darabjai jelen vannak. A kőszegi Zacharias mester jegyzéke nagyon kicsi ahhoz, hogy így értékelhessük. Elisabeth Oberlandt raktárkészlete is ezt a képet erősíti, azzal a különbséggel, hogy a besztercebányai alapjában egységes német közönség nem igényelte a magyarországi kiadványok jelenlétét. E hagyatékban inkább a katolikus anyag érzékelhető jelenléte az újdonság. A 17. század második felében érzékelhetően megnő a frissebb külföldi kiadványok jelenléte (Georg Stenhübel és Zacharias Michl), sőt Michl esetében az összeírók – a Szenci Kertész hagyatéki összeírással egyező szerkezetben – külön írták össze a számukra réginek tűnő könyveket („Alte Bücher”). Ez a kép megfelel annak, amelyet a polgári hagyatékok vizsgálata alapján megállapíthatunk több város esetében is: a 16. század második felében az európai szellemi áramlatok befogadástörténetében naprakészség mutatkozik, de a 17. század elejétől folyamatos a megkésetttség. A 17. század végére helyreállt volna a naprakészség – a kereskedői szinten erre van törekvés –, de a rekatolizálódó ország, illetve az állami nyomás alatt álló protestáns egyházak ortodoxsá válása megakadályozta ezt. Kiváló példa az említett Chritoph Voigt esete, akit végül elítélnek pietizmus vádjával Nagyszébenben, és Selmecebányán folytathatja a munkáját. Az olvasmányanyag frissességének tekintetében a nyugat-magyarországi városok, illetve a felvidéki német közösségek álltak az első helyen.³⁷ Szenci Kertész Ábrahám Nagyszébenben bizonyos tekintetben elzártan élhetett természetesen vásárló közegétől, a kálvinista magyar lakosságtól. Talán ez is magyarázza azt, hogy a raktárkészlete nagyobb részt a korban elavultnak számító nem saját kiadványokból állt. Említett együttműködése Bisterfelddel is nagyváradi éveire tehető.

37. ČIČAJ 1993; Monok István: *Beszterce és Sopron. Egy erdélyi és egy nyugat-magyarországi város olvasmányai a XVI–XVII. században.* = *De la umanism – La luminism.* Sub redactia Ion Chiorean. Târgu Mureș, 1994. [1995] 29–42.; Uő.: *Azonosságok és különbségek három nyugat-magyarországi város XVI–XVII. századi olvasmányaiában* (Ruszt, Sopron, Kőszeg). Hungarológia 6. kötet, Bp., 1995. 231–244.

Szenci Kertész Ábrahám hagyatéki leltára, 1667

Közli: V. Ecsedy Judit – Monok István

Nagyszeben, 1667. július 29.

Szenci Kertész Ábrahám hagyatéki leltára

Nagyszeben, Állami Levéltár (Direcția Generală a Arhivelor Statului, Filiala Arhivelor Statului Sibiu), Colecție de acte fasciculare, F. Nr. 6.

Anno Dominij 1667 Die 29 Julij Nach absterben des Ehrenfesten H. Herr Zentzij Abraham buchthruckers Sein wir Johannes Hanbt Rathgeschworne vndt Georges Arembuster Rathgeschworne beyde erwehlete vndt Verordnete Theylherren der Hermannstatt bittligen ersucht vndt angesprochen worden. In obernanntes Verstorbnen Herren Zentzij Abrahams behausung nach zu folgen vndt alda, in allen seinen beyde bewegligen vndt vnbewegligen gütteren eine richtige vndt schliessige Thaylung zu haltten Czwischen(!) seiner Chinder(!) bliebner lieben Hausfrawen Zekes Feyervari Anna, vndt den ins kinsstig vnhakgebenden Erben als 2theyls Erben welches bittliges anhaltten vndt begehren wir für billig vndt reicht erkannett nach Pfiechtvessers amtes dahingefolgett die Theylung, angetragen vndt verrichtett In gegenwartt vndt bey sein, Zeremi Istvan vndt Posta Jannos negtsblutt freundt folgenderweis form vndt gestaltt

(A vagyon részei és elosztásuk:)

(Ruházat és egyéb tárgyak) Summa des Vermögen fl. 342.50 (Ennek osztása az örökösök között)

Zinnen vndt Leinen Sachen dem 2theyll

Dem 2theyll selber vndt Pahrschafft

Bett gewand dem 2theyll

Vom Schulden kompt auff das 2theyll: (Adósa volt: Veresegyházi Mihály, Debreceni Suri István (Zuri Depretzer Istvan), Illyés István, Fogarasi Ferenc, Magotsi János)

Zu marken das in der theyllung nachgesetzte Legata von Herren Zentzy Abrahams Vorigter Ehefrawen verhanden gewesen

Schulden sein getaihlt worden auss das foller gütter ihn vndt den die Division gehalten würden folgende (...)

(Ezután következnek a könyvek, és a különböző időpontban összeírt nyomdai felszerelés:)

Consignatio

Der Neyen eingebundenen Bücher welche in H. Abraham Szetzj theilung aufs 2theil dessen Haeredibus sein gefallen

Erstlig ein Ney eingebundene theutsch Biblia	Nro. 16. a(estimiert) fl. 6 [Nem azonosítható.]
Mehr Comaromi Predig buecher	Nro. 14. a(estimiert) fl. 2.25 [RMK I 1042] (Szeben, 1666)
Mehr Lateinisch Abc. Buecher	Nr. 42. a(estimiert) fl. – 10 [Magyarországi kiadványként ismeretlen.]
Mehr Vocabula	Nro. 88. a(estimiert) fl. – 10 [RMK I 899] (Várad, 1654) vagy [RMK II 819] (Várad, 1654)
Mehr Ungrisch Abc buecher	Nro. 129. a(estimiert) fl. – 12 [Sztripszky 2024] (Sárospatak 1659)
Mehr Teutsch Abc bücher	Nro. 72. a(estimiert) fl. – 10 [Magyarországi kiadványként ismeretlen.]
Mehr Donatus	Nro. 39. a(estimiert) fl. – 24 [RMK I 1005] (Szeben 1663)
Mehr Dupelt Lateinisch Abc buch	Nro. 1. a(estimiert) fl. – 15 [Magyarországi kiadványként ismeretlen.]
Mehr Rudimenta Linguae Latinae	Nro. 18. a(estimiert) fl. – 40 [RMNy 2168] (Gyulafehérvár 1647)
Mehr Ungrische Vestibula	Nro. 17. a(estimiert) fl. – 12 [RMNy 2039] (Várad, 1643)
Mehr Pataki Grammatiken	Nro. 24. a(estimiert) fl. – 50 [RMNy 2430] (Sárospatak, 1652) ³⁸
Mehr Molnaris Grammatiken	Nro. 10. a(estimiert) fl. – 18. [RMNy 2620] (Várad 1655) vagy Várad 1657 (Dubrovnik)
Mehr Fabulae Aesopi cum praeceptis morum	Nro. 16. a(estimiert) fl. – 24. [RMK II 1061] (Szeben, 1665) és [RMNy 2483] (Sárospatak, 1653) vagy [RMK II 919] (Várad, 1658)
Mehr Fabulae Aesopi	Nro. 21. a(estimiert) fl. – 12 [RMK II 1061] (Szeben, 1665)
Mehr Praecepta morum	Nro. 13. a(estimiert) fl. – 10 [RMNy 2483] (Sárospatak, 1653), vagy [RMK II 919] (Várad, 1658)
Mehr Fundamenta religionis	Nro. 18. a(estimiert) fl. – 10 Talán: [RMNy 2549] (Sárospatak, 1654)

38. Pataki nevű grammatika szerzőt nem ismerünk a korból. Feltehetően sárospataki grammatikai jellegű kiadványról van szó (Comenius)

Mehr Lateinisch v(nd) Teutsch Catechismi	Nro. 6. a(estimiert) fl. – 18 [RMK II 846] (Brassó, 1656)
Mehr Corderi colloquia	Nro. 10. a(estimiert) fl. – 24. [Magyarországi kiadványként nem ismerjük! ³⁹]
Mehr Catechismi	Nro. 10. a(estimiert) fl. – 15 [RMNy 1860?, 1980?, 2087?, 2303?, 2402?, 2452?]
Mehr Impressa	Nro. 12. a(estimiert) fl. 1.60 [Nem azonosítható]
Mehr Logica Bisterfeldij	Nro. 6. a(estimiert) fl. – 50 [RMNy 2297] (Várad, 1649)
Mehr Utitars Keönyvek	Nro. 20. a(estimiert) fl. – 70 [RMK I 928] (Várad 1657)
Mehr Comaromi Centur(iae)	Nro. 20. a(estimiert) fl. – 80
1. rész: [RMK II 945] (Várad 1659); 2. rész: [RMK II 1064] (Szeben 1665)	
Mehr Temetö Kert	Nro. 12. a(estimiert) fl. – 50 [RMNy 2622] (Várad 1655) vagy [RMNy 2623] (Várad 1655)
Mehr Lelki probakö	Nro. 6. a(estimiert) fl. – 60 [RMNy 2453] (Várad 1652)
Mehr Temetés Pompay Keönyvek	Nro. 7. a(estimiert) fl. – (!) [RMNy 2160] (Várad 1646)
Mehr Lelki alombol felserkenes	Nro. 5. a(estimiert) fl. – 30 [RMNy 2453] (Várad 1652)
Mehr Palatinatus Catechismus	Nro. 14. a(estimiert) fl. – 50 [RMK I 1007] (Szeben 1663)
Mehr Lateinische Catechismi	Nro. 14. a(estimiert) fl. – 20 [RMNy 1860?, 1980?, 2087?, 2303?, 2402?, 2452?]
Mehr Úr imadsagh Keönyvek	Nro. 4. a(estimiert) fl. – 40 [RMNy 2404] (Várad 1651)
Mehr Beckeri Orator	Nro. 4. a(estimiert) fl. – 80 [RMK II 866+872] (Várad 1656)
Mehr Petri Rami Dialectica	bis a(estimiert) fl. 1 – [RMNy 2507] (Várad 1653)
Mehr Versus Sententionalis	Nro. 4. a(estimiert) fl. – 50 [RMK II 1071] (Szeben 1665)
Mehr Nro. 50 Rechen büchern	a(estimiert) fl. – 50 [RMNy 2506] (Várad 1653) ⁴⁰

39. Maturinus Corderius *Colloquiorum centuria* című munkájának első ismert magyarországi kiadása: Kolozsvár, 1697 (RMK II 1878)

40. Német nyelvű „Rechenbuch” kiadás Magyarországon 1667 előttről nem ismert, de tekintettel az összeírók anyanyelvére feltehető, hogy a Szenci Kertész által kiadott „szamvető tabla”-ról van szó.

Mehr Lateinische Euangelionalia	Nro. 17. a(estimiert) fl. – 30 [Nem azonosítható] ⁴¹
Mehr Ungrische Psalteria	Nro. 4. a(estimiert) fl. – 75 [RMNy 2564] (Várad 1654) ⁴²
Mehr Leichengesang bucher	Nro. 10. a(estimiert) fl. – 30 [RMNy 2565] (Várad 1654) ⁴³
Mehr Röuid suenke(?!)	Nro. 6. a(estimiert) fl. – 18 [RMNy 2457] (Várad 1652) ⁴⁴
Mehr Ungrisch gebethbüchlein	Nro. 8. a(estimiert) fl. – 25 [RMNy 2455] (Várad 1652)
Mehr Buzgo imadsag Keönyuek	Nro. 6. a(estimiert) fl. 20 [RMNy 2455] (Várad 1652)
Mehr Gesang vnd Gebeth büchel Ungrisch	Nro. 10. a(estimiert) fl. – 25 [RMNy 2624] (Várad 1655) ⁴⁵
Mehr Orthodoxus Christianus	bis a(estimiert) fl. – 30 [RMNy 2405] (Várad 1651)
Mehr Janua Linguarum	Nro. 4. a(estimiert) fl. – 80 [RMK I 899] (Várad, 1654) vagy [RMK II 819] (Várad, 1654)
Mehr Confessio fidei	bis a(estimiert) fl. – 60 [RMNy 2549] (Sárospatak 1654)
Mehr Soltar és Imadsagos Keönyvek	Nro. 8. a(estimiert) fl. – 40 [RMNy 2624] (Várad 1655) ⁴⁶
Mehr Stephani Patay Liber	Nro. 1. a(estimiert) fl. – 50 [RMNy 1998] (Gyulafehérvár 1643)
Mehr Lidius Lapis Scripturae	Nro. 1. a(estimiert) fl. – 50 [RMK I 1040](Szeben 1666)
Mehr Myrothecium Spirituale	Nro. 2. a(estimiert) fl. – 40 [RMNy 2231] (Lőcse 1648)

-
41. Az összeíró által megadott tartalmi megjelenés nem elégséges ahhoz, hogy azonosítani tudjuk ezt a tételt.
42. A tétel feloldása lehetetlen egyetlen konkrét kiadásra. Lásd az idézett kiadáshoz fűzött jegyzeteket az RMNy-ben.
43. A feloldás bizonytalan. Nem gondoljuk, hogy német nyelvű temetési énekekről lenne szó (ilyet Szenci Kertész maga nem adott ki, az ismertek Lőcsén jelentek meg). Valószínűbb, hogy Újfalvi Imre gyűjteményének valamelyik kiadásáról van szó. Lásd az idézett RMNy -tétel jegyzeteit.
44. A feloldás bizonytalan egyrészt az olvasat miatt, másrészt, mert a „Rövid” címkezet után több minden lehet: rövid tanítás, rövid kérdés, rövid jóslás stb.
45. A tétel feloldása lehetetlen egyetlen konkrét kiadásra. Lásd az idézett kiadáshoz fűzött jegyzeteket az RMNy-ben.
46. A tétel feloldása lehetetlen egyetlen konkrét kiadásra. Lásd az idézett kiadáshoz fűzött jegyzeteket az RMNy-ben.

Mehr Ciceronis	Nro. 2. a(estimiert) fl. – 25 [Nägler I. 328](Várad 1656), [RMK II 1089](Szeben 1666)
Mehr Mikolay Janos	Nro. 1. a(estimiert) fl. – 20 [RMNy 2247, 2248, 2249, 2250] (Utrecht 1648) ⁴⁷
Mehr Perkinsius	Nro. 1. a(estimiert) fl. – 30 [RMNy 2201] (Amsterdam 1648) ⁴⁸
Mehr Jesuita Paterek	Nro. 3. a(estimiert) fl. – 25 [RMK I 926] (Várad 1657)
Mehr Vier Ungarisch gesang buch1	a(estimiert) fl. – 25 [RMNy 2624] (Várad 1655) ⁴⁹
Mehr Sanctus Hilarius semel	a(estimiert) fl. – 30 [RMNy 2353] (Várad 1650)
Mehr David paritjaj Tractatus	a(estimiert) fl. – 20 [RMK I 975] (Kassa 1661)
Mehr Ein Ungrisch v(nd) lateinisch Catechismus	a(estimiert) fl. – 20 [RMNy 1860?, 1980?, 2087?, 2303?, 2402?, 2452?]
Mehr Historiae Trajanae	Nro. 29. a(estimiert) fl. – 05(!) [RMNy 2370] (Kolozsvár 1651) ⁵⁰

Alte Bücher

In Folio

Caluini Expositiones in Nouum Testamentum
 Commentarius in Epistolas Pauli
 Caluini Harmonia Sacra

-
47. Szenci Kertész könyvkereskedőként tarthatott hollandiai magyar könyveket is. A feloldás bizonytalan, nem tudjuk, hogy Mikolai Hegedűs János melyik munkájáról van szó.
48. Magyarországi kiadványként Iratosi T. János Perkins-fordításai ismertek (RMNy 1683, 1893), de feltehetőnek tartjuk, hogy Szenci Kertész egy példányt az amszterdami Csepregi Turkovics Mihály költségén megjelent kötetből beszerezhetett. Ha nem tesszük fel, hogy magyar nyelvű Perkins-kiadásról van szó, akkor a tétel feloldhatatlan.
49. A tétel feloldása lehetetlen egyetlen konkrét kiadásra. Lásd az idézett kiadáshoz fűzött jegyzeteket az RMNy-ben.
50. A feloldás bizonytalan. Hunyadi Ferenc munkája magyar nyelvű, és szinte valamennyi XVII. századi kiadása (Lőcse, 1640: RMNy Appendix 168; Kolozsvár, 1651: RMNy 2370; Kolozsvár, 1656: RMK I, 909) körül bizonytalanság van. Az itteni leírás – az összeíró szokásait ismerve – inkább latin nyelvű kiadást sejtet, illet azonban nem ismerünk hazai kiadványként.

Biblia Haebrea Ariaemontani
Lutheri Postilla
Danaei Opuscula Theologica
Biblia Hungarica bis
Clauuis Sriptura Flaccij
Zanchius de Tribus Elohim
Volfij Tomus Secundus
Selnecerj in Genesisin
Biblia Hungarica
Postilla Steckelij
Historia Ecclesiastica
Biblia Latina
Centuria Ecclesiastica Quinta
Bucery in Psalmos Daudicos
Caluinj in Prophetas minores
Philipi Operum pars prima
Chemnitij Concilium Tridentinum
Disputationes Theolog(icae) Grynaei
Determinaciones Dauenanti
Vindiciae Thisij
Tractatus Theologicus Caluini
Lexicon Graecum Scapulae
Grossij Theatrum Biblicum duobus voluminibus

In Quarto

Harmonia Confessionum
Panharmonia Stephani Jensi
Specimen Sacrae praxeos Jer(emiae) Henrici Diesti
Psalterium Hungaricum
Dialogus Politico Ecclesiasticus
Speculum Trinitatis
Catechesis Palatina
Nouum Testamentum Ungaricum
Religio Sociniana Arnoldi
Opuscula Theologica Vesselij
Helvetica Fides Ungarica
Fides Christiana Hungarica
Georgij Abbatis Explicationes
Kereszturi Paul Opus
Macovij Colloquia theologica

Acta Colloquiorum Paraei
Prodromus Borrichij
Malleficum Historicum Peucelij
Socinianismus Hornbekij
Historische Tractaten Vnterschied(lichen) Nro. 25.

In Octauo

Biblia Haebrea
Examen Jasbringij bis
Symbola XVII Seculi
Institutiones Theologicum Bucani
Institutiones Christianae Caluini
Promptuarium Connubiale Bidembachij
Synopsis Theologica Wridenbachij
Regulae vitae Christianae
Idea Concionum Sculteti
Alt Vnterschiedliche bücher Nro. 23.
Vnterschiedliche Historische Tractät(en) Nro. 226.
Confessiones et Expositiones fidei Nro. 5.

In Cruda Materia

Zwey groß Bündler Beckeri Oratoris [RMK II 866+872] (Várad 1656)
Comaromi Opera Nro. 58. Ein Exemplar pro fl. 1,40 [Nem azonosítható, 1650-1666]
Lelki alombol felszerkenes. Ein groß bund. [RMNy 2453] (Várad 1652)
Methodus Concionandi. Ein großes bund. [RMNy 2354] (Várad 1650)
Terentius Christianus zwey groß bündler. Ein Exemplar pro den. 33. [RMK II 874] (Várad 1656)
Peregrinatio Pauli. Ein groß bund [RMNy 2357] (Várad 1650)
Zwey groß bündler Diest [RMNy 2500] (Várad 1653)
Lateinisch Euangelia. Ein bund. [RMK II 1096] (Kassa, 1667)
Carmina Prouerbialia. Ein bund. [RMK II 1063] (Szeben 1665)
Cantionalium. Ein bund. [Nem azonosítható 1650-1666]
Ein großes bund Paterek Titkay [RMK I 926+927] (Várad 1657)
Ein großes Bund Conversio Pauli [RMNy 2409] (Várad 1651)
Ein groß Bund Catechismi [RMNy 1860?, 1980?, 2087?, 2303?, 2402?, 2452?]
Ein Bund Beckeri materien [RMK II 866+872] (Várad 1656)
Ein klein Bund Molnaris Grammatiken [RMNy 2620] (Várad 1655) vagy Várad 1657 (Dubrovnik)
Ein klein Bund Materien Uti Tars [RMK I 928] (Várad 1657)

- Ein Bund Exemplar de conservatione bona valetudine [Magyarországi kiadványként 1667 előtt ismeretlen]
- Ein klein Bund Szoros Kapuja [RMK I 915] (Várad 1656)
- Ein groß Bund Uti imadsagok [RMK I 928] (Várad 1657)
- Zwey groß Bund rein Papier
- Ein klein bund rein Papier
- Agenda v(nd) Conversiones Pauli ein groß bund [RMNy 2505] (Várad 1653) és [RMNy 2409] (Várad 1651)
- Orthodoxus, Uti imadsagok, Agenda, Hilarius etc. Ein groß bund. [RMNy 2405] (Várad 1651), [RMK I 928] (Várad 1657), [RMNy 2505] (Várad 1653), [RMNy 2353] (Várad 1650)
- Maculatur. Ein groß Bund.
- Bekeri, Diest, Lelki alombol valo serkenes. Ein groß bund. [RMK II 866+872] (Várad 1656), [RMNy 2500] (Várad 1653) vagy RMK I, 975 [Kolozsvár] (1661), [RMNy 2453] (Várad 1652)
- Centuriarum 2dae Comaromi. Ein groß bund. [RMK II 1064] (Szeben 1665)
- Centuria prima vnd Tizozlop Comaromi. Ein Bund. [RMK II 945] (Várad 1659) és [RMK I 1029] (Szeben 1665)⁵¹
- Zwey groß Bündler Contionalia [RMK II 1064] (Szeben 1665)
- Abcdaria, Donatus v(nd) andere Materien. Ein groß bundt. [RMK I 1005] (Szeben 1663)⁵²
- Ein klein bund Pasko Historien v(nd) Catechesis Palatinata [RMK I 1007] (Szeben 1663) és [RMNy 1863] (Várad 1640)
- Comaromi Predigen sieben groß Bündler. [Ismeretlen 1650-1666]⁵³
- Klein bündler von allerhand Materien Nro. 86.
- Ciceronis, Catonis, Virgilij etc. Nro. 65 klein bündler [Nägler I. 328] (Várad 1656), [RMK II 1089] (Szeben 1666), [RMK II 873] (Várad 1656), [RMK II 874] (etc. =? Terentius, Várad 1656),
- Czirien fell(?) weiß Nro. 35.
- Roth v(nd) Schwartz fell nro. 18.

51. Mikolai Hegedűs János: *A mennyei igazságnak tüzes oszlopa ...* Szeben, 1665, Szenci Kertész Ábrahám (RMK I 1029) ismert, de Komáromi Csapkés Györggyel nem hozható kapcsolatba. Valószínűleg az összeíró kontaminálta a szerző nevét a címmel.

52. Az ábécéskönyvek nem ismertek!

53. Elvileg bármelyik, beszédeket tartalmazó könyve lehet.

INVENTARIUM

Instrumentorum Tipographicarum et bibliorum Hungaricorum a pie defuncti Tipographo Dno Abrahamo Szenci relictorum fideliter confectum
Az bötük megh masaltatvan kös () fontok szerint s 141 fontbol allo mása szerint

1. Egy bokor Casta, Media Cursiv bötükkel nyom	Libr. 162. [6K:96]
2dik bokor Casta Görögh Media bötükkel	Libr. 157. [23G]
3. bokor Casta, Tertias Antiqua bötükkel	Libr. 183. [3A:144, M. Kis M. is]
4. bokor Casta, Parangon Antiquaval	Libr. 90. [1A:116, M. Kis M. is]
5. bokor Casta, Media Antiquaval	Libr. 155. [5A:96]
6. bokor Casta, Parangon Cursivaval	Libr. 119. [2K:116, M. Kis M. is]
7. bokor Casta o Garmond Antiquaval	Libr. 102. [9A:72 nincs kurzív párja]
8. bokor Casta Tertia Antiquaval	Libr. 126. [3A:144, M. Kis M. is]
9. bokor Casta Media Antiquaval	Libr. 126. [5A:96]
10. bokor Casta Tertia Cursivával	Libr. 137. [4K:144, M. Kis M. is]
11. bokor Casta o Cicero Cursivaval	Libr. 138. [8K:86]
12. bokor Casta o Garmond Antiquaval	Libr. 81. [9A:72 nincs kurzív párja]
13. bokor Casta uy Garmond Antiqua	Libr. 90. [10A:68]
14. bokor Casta o Cicero Cursivaval	Libr. 144. [8K:86]
15. bokor Casta o Cicero Antiquaval	Libr. 144. [7A:86]
16. bokor Casta o Cicero Antiquaval	Libr. 114. [7A:86]
17. bokor Casta uy Garmond Cursivaval	Libr. 108. [11K:68]
18. bokor Casta uy Garmond Cursivaval	Libr. 106. [11K:68]
19. bokor Casta uy Garmond Antiquaval	Libr. 102. [10A:68]
20. bokor Negy Szegü Iskatuliaban	
Florissk eöregb bötükkel egygyütt	Libr. 74. [14A =48 pontos Canon, M. K. M. is] [17A =24 pontos Dopp.Cicero, „] [18A = 20 pontos Text „]
21. bokor Castaban uy Cicero Antiqua	Libr. 126. [19A:86]
22. bokor Castaban uy Cicero Antiqua	Libr. 174. [19A:86]
23. bokor Casta o Cicero Antiquaval	Libr. 144. [7A:86]
24. bokor Casta uy Garmond Antiqua	Libr. 117. [10A:68]
25. bokor Casta uy Cicero Cursivaval	Libr. 147. [12K:86]
26. bokor Casta uy Cicero Antiquaval	Libr. 162. [19A:86]
27. Parangon	Libr. 27. [1A:116]
Egy quadratos lada bötü	Libr. 129.
Fel szedett betü uy Garmond	Libr. 81. [10A:68]
Fel szedett betü Donatushoz valo s szel Lineak	Libr. 21.
<i>Summa summarum</i>	<i>Libr. 3546.</i>

Item 1667. Die 29. Augusti K(e)g(ye)l(me)s Úr(un)k paranczolattiból az
Tipographiat Udvarhely Mihaly Tipographus Uram kezében advan az
Inventatiokor massalatlan maradott bötüket most megh masalok s igy talalok:

Item Egy bokor Casta Görögh Garmond	Libr. 87 1/2. [20G:68]
Egy Castaban Soltarhoz valo Cotak	Libr. 73.
Item az Töb Skatuliakban es Fülkekben valo bötük Skatulaiok es Fülkéjek a nélkül öszszessegel	Libr. 394 1/2.
Vadnak egy Scatuliaban fabol meczett Czifrázok es eöregh bötük	
Vadnak vas vinculak Nro 4, Rez vincula Nro 1.	
Vagyon egy Prelum minden hozzá valo eszközökkel kesz jó	
Item mas Prelum hozzá valo rézből csinált sroff Nro 2.	
Rez Fundamentum	Nro 1.
Felső vas [?] Tabla	Nro 1.
Also Csigá	Nro 1.

Az Prelum alatt felben maradott könyv 3. Vagyon

1. Enchiridion Militis Christiani G bötüigh niomtattatott mint egy ket arcus hija
Leszen szam szerint Nro 500 ha elkeszül [RMK II 1158] (Szeben 1668)
2. Brassai Donat ket arcus beniomtatva, volt vagy hat írásra telnek. Lenne
öszszesen ez is Nro 500. [ismeretlen, Szeben 1668]
3. Kota nélkül valo soltar, de ebben csak ez első arcusra szedett ki, egy Arcust
sem niomtak benne, kezdetben van.

(A lap alján őrszó:) Magyar Bibliak

Magyar Bibliak in folio Compactio nélkül czomokban
mint egy balokban kötözve vadnak

Az 1. kötésben vagyon egész Biblia	Nro 16.
2 ban vagyon	Nro 13.
3 ban	Nro 16.
4 ben	Nro 16.
5 ben	Nro 14.
6 ban	Nro 13.
7 ben	Nro 12.
8 ban	Nro 13.
9 ben	Nro 13.
10 ben	Nro 17.

11 ben	Nro 16.
12 ben	Nro 16.
13 ban	Nro 13.
14 ben	Nro 13.
15 ben	Nro 13.
16 ban	Nro 10.
17 ben	Nro 16.
18 ban	Nro 16.
19 ben	Nro 16.
20 ban	Nro 12.
21 ben	Nro 10.
22 ben	Nro 17.
23 ban	Nro 13.
24 ben	Nro 16.
25 ben	Nro 16.
26 ban	Nro 16.
27 ben	Nro 13.
28 ban	Nro 13.
29 ben	Nro 13.
30 ban	Nro 12.
31 ben	Nro 13.
32 ben	Nro 13.
34 ben	Nro 13.
35 ben	Nro 2.
36 ban	Nro 13.
37 ben	Nro 13.
38 ban	Nro 13.
39 ben	Nro 15.
40 ben	Nro 14.
41 ben	Nro 9.
<i>Summa</i>	<i>Nro 566.</i>

Az Apocriphusokban vagion niomatva tizenket arcus masfel ezer Exemp-larnak kellett volna lenni, ha elkeszülhetett volna. Defectusis vagyon nagy rakassal. Vadnak azmint velü[n]k Kolosvaratt is bizonios szamu Magyar bibliak ugy mint az mellieket Barcsay Ákos Feiedelemtől Ali Passának az Tipogra-phiaert es minden könyvekert adatot Ezer Tallerert Kemény János Feiedelem-nek kellett volt adni. Compactoriahoz valo Eszközök is vadnak bővön.

(A lap alján őrszó:) Ex Mandato

Ex Mandato Illustrissimi ac Clementiss. Principis Dni Dni Celsissimi Cibinii,
anno 1667. die ult(ima) Maij

Per nos Inventatores

Stephanum Beszermenyi Requisiteorem mpria. L. S. et

Georgium Geörkei Cancellarium Maiorem Scribam mpria. L. S.

Praesentibus nobis adjunctis

Egr(egi)o Martino Major, olim Typographo Albens(sis)

Prudentibus et Circumspectis

Georgio Armpruster Senator et

Joanne Szabo Cive Juratus Cibiniensis

Passatum per me

Stephanum Giarmathi aliter Requisiteorem Cap(ituli) Albens(is) mpria. 1667